

Butko N.P.

Chernigiv State Technological University

Gryniuk O.I.Institute of Economics and Management in Oil and Gas Sector
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas**DEMARCATIVE ASPECTS OF THE TERMS «THE CONTROLLING»
AND «THE CONTROL» WITHIN THE CONTEXT OF ENTERPRISE
MANAGEMENT PARADIGM****Summary**

The article is devoted to the research of links in the system « the management – the controlling – the control». The main attention is focused on the aspects of demarcative concepts of the terms « the control» and « the controlling». The role and place of controlling in the enterprise management system is defined.

Keywords: demarcation, controlling, control, enterprise, management.

УДК 336717.1(477)

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇХ РОЗВИТКУ****Волохата В.Є., Чубенко А.А.**

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

У статті розглянуто особливості функціонування платіжних систем України на сучасному етапі їх розвитку. Розроблено та запропоновано ряд заходів щодо розширення безготівкових форм розрахунків і забезпечення подальшого розвитку систем електронних платежів.

Ключові слова: платіжні системи України, Національна система масових електронних платежів, Система електронних платежів.

Актуальність теми. Функціонування національної грошової системи вимагає вдосконалення організації готівкового обігу як складової частини загальної платіжної системи країни, з привнесенням його у відповідність до потреб ринкової економіки.

У зв'язку з цим важливою складовою стратегії розвитку платіжних систем України повинна стати розробка внутрішньодержавних платіжних систем, покращення та постійна модифікація використовуваних систем.

В розрізі постійного розвитку інформаційного середовища, дослідження стратегії розвитку платіжної системи України, а також визначення сучасного стану функціонування платіжних систем України набуває особливого значення, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність проведення досліджень.

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні регулюються Законами України «Про Національний банк України» [3], «Про банки і банківську діяльність» [4], «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [5], «Про поштовий зв'язок», іншими законодавчими актами України та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Теоретичні, методичні, економіко-організаційні питання формування платіжних стали провідними темами дослідження відомих зарубіжних та вітчизняних економістів, зокрема, у дослідженнях В.В. Вітлінського, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, В.М. Кравця, А.І. Кредісова, В.І. Міщенко, О.М. Мозгового, А.М. Мороза, С.В. Науменкової, Ю.М. Пахомова, А.С. Савченка, І.В. Сало, В.С. Стельмаха, А.С. Філіпенка, В.Ю. Ющенко та інших.

Постановка задачі. Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування функціонування та ви-

користання платіжних систем в Україні, їх сучасного стану та перспектив розвитку.

Результати дослідження. У 2013 році найбільш значущою, продуктивною і надійною для економіки України була система електронних платежів Національного банку України (СЕП), яка вже 20 років поспіль успішно виконує покладені на неї функції загальнодержавної системи міжбанківських розрахунків [11]. Тобто, безперервне, надійне та ефективне функціонування системи електронних платежів (СЕП) та Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) забезпечує Національний банк України, який є платіжною організацією та розрахунковим банком для цієї системи.

Національний банк України визначає порядок функціонування цих платіжних систем, прийняття і виключення з них учасників, проведення переказу за їх допомогою та інші питання, пов'язані з їх діяльністю [12].

Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» [5] платіжну систему визначає як платіжну організацію, членів платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів, який і є обов'язковою функцією цієї системи.

Платіжну систему можна представити у вигляді системи механізмів, які служать для переказу грошових коштів між суб'єктами господарювання, для розрахунку за платіжними зобов'язаннями, що виникають між ними.

Платіжна система складається з кількох самостійних систем, таких як: системи «клієнт-банк»; внутрішньобанківські платіжні системи; системи міжбанківських розрахунків; системи масових платежів;

Сучасними платіжними системами, здебільшого, керує банківський сектор. Платіжні системи виконують функцію передачі потоку інформації, який містить деталі платежу, і безпосередньо переказу грошових коштів.

Передбачена обов'язкова реєстрація Національним банком платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури, після якої вони отримають право здійснювати свою діяльність.

Основними досягненнями СЕП на сучасному етапі її розвитку є: прискорення доставки платежів від відправника до отримувача та забезпечення запасу щодо швидкодії та кількості платежів. Окрім того, ця система забезпечує можливість виконувати міжбанківський переказ у двох режимах: файлово-му та режимі реального часу.

СЕП постійно розвивається з метою підвищення надійності її функціонування, розширення спектру послуг банкам-учасникам СЕП, розвитку бухгалтерської моделі [16].

На сьогоднішній день, через СЕП здійснюється понад 98% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, тоді як через кореспондентські рахунки, що відкриті банками в інших банках, – менше 2% [15].

Станом на 01 квітня 2014 року учасниками СЕП були 416 установ, із них: – 181 – банки України; – 170 – філії банків України; – 28 – органи Державної казначейської служби України; – 37 – установи Національного банку України (рис. 1.1) [10].

Найбільшим попитом серед учасників СЕП користувалася модель обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку, за якою юридична особа має консолідований кореспондентський рахунок і внутрішньобанківську міжфілійну платіжну систему, яка забезпечує проведення переказу коштів між філіями банку та взаємодію із СЕП для здійснення міжбанківського переказу коштів філіями банку.

У I кварталі 2014 року учасниками СЕП здійснено 79 060 тис. початкових платежів та надіслано електронних розрахункових повідомлень на суму 3 278 218 млн. грн., що на 1% менше за кількістю й на 18% більше за сумою порівняно з I кварталом 2013 року. Переважна більшість початкових платежів та електронних розрахункових повідомлень була надіслана до СЕП банками України та їх філіями – 74 671 тис. документів (94% від їх загальної кількості).

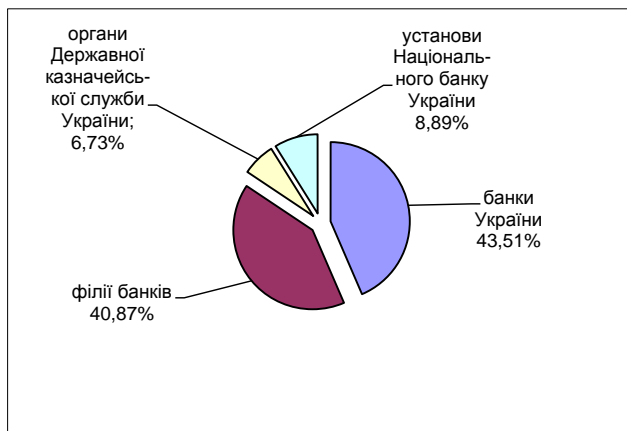

Рис. 1.1. Учасники СЕП за станом на 01.04.2014 р. [10]

Учасники системи, ураховуючи свої потреби, самостійно вирішують те, працювати їм за окремим чи консолідованим кореспондентським рахунком [10]. У I кварталі 2014 року учасники СЕП, які працювали за цією моделлю, здійснили початковий

платежів та надіслали електронних розрахункових повідомлень у кількості 36 299 тис., що становить 46% від їх загальної кількості [10].

НСМЕП – це сучасна, високотехнологічна і високо захищена система. Ключовим елементом системи є смарт-карта.

Станом на 13.09.2013 року НСМЕП встановила наступні показники наведені у таблиці 1.1 [15]:

Таблиця 1.1

Узагальнені показники діяльності НСМЕП

Кількість банків-членів НСМЕП (іх філій) працюючих у міжбанківському режимі	28
Кількість банків-членів НСМЕП (іх філій) працюючих у автономному режимі	6
Емітовано карток, шт.	3 047 170
Встановлено терміналів, шт.	6 032
Наростаючі обороти НСМЕП, грн.	143 769 762 793
Міжбанківські наростаючі обороти, грн.	5 862 978 971

Кількість банків-членів НСМЕП працюючих у міжбанківському режимі сягнуло 28 шт., у автономному – 6 шт., загальна кількість емітованих карток встановилася на рівня в 3047170 шт., загальна кількість встановлених терміналів склала 6 032 шт. Виходячи з двох останніх показників можна зробити висновок, що з моменту створення НСМЕП вона так і не досягла поставленого планового рівня в 10 млн. емітованих карток та 10 тис. терміналів. Незважаючи на це тенденція до розвитку все ж таки прослідковується [15].

Стосовно внутрішньобанківських платіжних систем, то кожен банк може в індивідуальному порядку обрати ту чи іншу платіжну систему. Як показує досвід, часто, внутрішньобанківські системи занепадають, оскільки банк переходить на використання міжнародних міжбанківських платіжних систем, таких як SWIFT. Система SWIFT є комбінованою системою, що пішла від нині діючої у США системи платежів «ФедУайр».

Отже, функціонування платіжних систем в Україні має тенденцію до глобалізаційних процесів. Все більше використовуються міжнародні платіжні системи різних типів, незважаючи на існування внутрішньодержавних. Це можна пояснити більшою надійністю, досвідом їх використання у провідних банківських системах світу [12].

Нині НБУ розглянув документи 30 міжнародних платіжних систем різних типів та зареєстрував понад 600 договорів українських членів та учасників цих систем. Серед 5 міжнародних карткових систем в Україні найбільшу кількість членів мають американські VISA International (понад 110 банків) та MasterCard Worldwide (близько 80 банків).

Серед 24 міжнародних систем переказу коштів найбільша частка ринку в Україні належить американським системам Union та MoneyCram та російським системам «Юнистрим», Contact і MIGOM [10].

За станом на 01.01.2014 р. в Україні функціонували дві внутрішньо-державні та дві міжнародні системи переказу коштів, створені банками України, які систематизовано у таблиці 1.2.

Кількість і суми переказів, здійснених у межах України за кожною системою, окремо в розрізі валют переказу порівняно з даними попереднього року подано в таблиці 1.3 [10].

Усього з використанням зазначених систем у межах України протягом 2013 року було переказано 9 315 млн. грн., 13 млн. доларів США та 0.6 млн. євро.

Основний потік вхідних переказів, майже 85%, здійснюється через міжнародні системи, створені нерезидентами: насамперед російські й американські. Частина наших громадян надає їм перевагу навіть для здійснення переказів усередині країни. Звичайно, хотілося б, аби на українському ринку панували українські компанії. Адже зі створених вітчизняними банками дві системи переказів мають статус міжнародних: «Приватмані» («PrivatMoney») ПАТ «КБ «Приватбанк» та «АВЕРС» ПАТ «Банк «Фінанси та кредит». На початку поточного року заявила про наміри здійснювати транскордонні перекази система «Велсенд» («Welsend»), запроваджена АБ «Укргазбанк».

Ще дві банківські системи грошових переказів мають статус внутрішньодержавних: «Аваль-експрес» ПАТ «Райффайзен-банк «Аваль» та «Софт» АКБ «Укрсоцбанк».

Викликає зацікавленість положення «Про порядок видачі небанківським фінансовим організаціям ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків» – затверджено постановою Правління НБУ від 26 лютого 2013 року № 57.

Даною постановою врегульовано:

– порядок видачі, переоформлення ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків, а також підстави, за якими Національний банк має право відмовити небанківській фінансовій організації у видачі ліцензії або відкликати її;

– право небанківської фінансової організації

здійснювати переказ коштів лише за наявності ліцензії Національного банку та за умови участі в платіжній системі;

– право небанківської фінансової організації, яка здійснює свою діяльність на підставі ліцензії на переказ коштів, отриманої до вересня 2012 року в Нацкомфінпослуг (таких ліцензій було видано близько 25).

За підсумками 2013 року небанківські системи переказу коштів охопили 72% всього ринку внутрішньодержавних грошових переказів, залишивши банківським системам лише 28%. Тож представник Національного банку України закликала вітчизняні банківські установи до активності на ринку грошових переказів.

Станом на 01.04.2013 р. Національним банком України погоджено правила трьох систем електронних грошей: «Максі» (емітент ПАТ «Альфа-банк»), «Манексі» (MoneXu) (емітент ПУАТ «Фідо-банк»), «Глобал мані» (емітент ПАТ «Ощадбанк»); також погоджено правила здійснення операцій з електронними грошима банками – членами міжнародної платіжної системи «Віза Інтернешнл» (VISA International): ПАТ «Кредит промбанк», АБ «Південний» та ПАТ «АСТРА-банк». Крім того, випуск електронних грошей у першому кварталі 2013 року здійснювали 11 банків – членів НСМЕП. Сума електронних грошей, на яку за цей період користувачі здійснили операції з метою оплати товарів і послуг, майже вдвічі перевищила показник аналогічного

Таблиця 1.2

Перелік створених банками України внутрішньодержавних і міжнародних систем переказу коштів

Назва системи та платіжної організації	№ та дата видачі свідоцтва НБУ	Кількість учасників-резидентів	Кількість учасників-нерезидентів	Кількість систем-партнерів, створених нерезидентами
Внутрішньодержавні системи				
«Аваль-Експрес», Райффайзен Банк «Аваль»	№ 9 від 07.07.2010 р.	14	-	-
«СОФТ», «Укрсоцбанк»	№ 7 від 26.08.2009 р.	10	-	1
Міжнародні системи				
«АВЕРС», банк «Фінанси та кредит»	№ 1 від 27.05.2008 р.	31	5	5
PrivatMoney, Приватбанк	№ 10 від 19.07.2010 р.	24	47	-

Таблиця 1.3

Обсяги переказів у межах України, здійснених із використанням систем переказу коштів, створених банками України за 2013 рік

Назва системи та платіжної організації	Код валюти	Кількість переказів			Сума переказів (тис. од. валюти)		
		усього	порівняно з 2012 роком, %	у тому числі учасниками системи	усього	порівняно з 2012 роком, %	у тому числі учасниками системи
«АВЕРС», банк «Фінанси та кредит»	UAH	127 828	104,0	12 831	1 841 608	121,8	117 281
	USD	2 033	83,8	77	7 840	104,2	484
«Аваль-Експрес», Райффайзен Банк «Аваль»	UAH	560 661	99,6	852	1 343 482	106,7	1 943
	USD	99 125	31,6	5 947	377 888	20,1	31 211
«СОФТ», Укрсоцбанк	USD	6	54,5	1	43	158,8	3
	EUR	9	37,5	9	40	47,1	40
	UAH	2 140 829	87,3	71 230 5	5 752 015	93,4	170 538
PrivatMoney, Приватбанк	USD	2 455	57,6	34	4 889	76,2	42
	EUR	433	59,1	10	555	81,6	17
	UAH	2 928 443	84,8	90 860	9 314 992	86,2	320 973
Усього	USD	4 494	67,1	112	12 772	91,5	528
	EUR	442	58,4	19	595	77,8	57
	UAH						

періоду минулого року. Лідером в Україні за обсягами використання електронних грошей є система «Глобал мані» (банкемітент ПАТ «Ощадбанк»).

Правління Національного банку України постановою від 14.06.2012 р. № 245 затвердило «Стратегічну програму розвитку безготівкових роздрібних платежів в Україні на 2012–2014 роки», відповідно до якої відбувається розвиток національної платіжної системи та модернізація НСМЕП. Буде створено центральний маршрутизатор з підтримкою відкритих міжнародних стандартів, розрахунково-кліринговий центр як основа національного платіжного простору, процесинговий центр, а також запроваджено EMV-сумісні специфікації для чіпових карток. 1 червня 2013 року стартував пілотний проект у рамках модернізації національної платіжної системи, що включає налагодження взаємодії між шістьма банками і створюваним Національним банком України центральним маршрутизатором. З 1 жовтня 2013 року ця система має запрацювати в плановому режимі, до неї зможуть підключитися всі зацікавлені банки – учасники НСМЕП.

У модернізованій НСМЕП будуть реалізовані якісно нові рішення для платіжного ринку. Система передбачає створення карток з магнітною смугою і EMV-чіпом на основі відкритих міжнародних стандартів. Для розрахунків у мережі Інтернет використовуватимуться спеціальні технології захисту даних.

У майбутньому можливе використання карток НСМЕП за кордоном у разі розміщення на картці логотипа міжнародної платіжної системи.

Основним завданням при цьому є суміщення технологічної платформи НСМЕП із загальноприйнятими міжнародними стандартами, впровадження платіжних засобів із багатофункціональними властивостями, зменшення витрат банків за рахунок використання діючої інфраструктури. Також модернізована система має забезпечити прозору тарифну політику, впровадження ефективних засобів управління і мінімізації ризиків, організацію автоматизованого моніторингу платежів. Для оброблення внутрішньобанківських операцій із картками НСМЕП банки матимуть змогу використовувати власні процесингові центри або скористатися процесинговим центром Національного банку, в якому застосовуються відкриті міжнародні протоколи і стандарти.

Висновки. Таким чином, проведено дослідження вказує на те, що сучасний етап розвитку банківського сектора потребує вдосконалення національної електронної платіжної системи та подальшого її розвитку з метою створення всіх умов для задоволення потреб учасників СЕП у переказі коштів та забезпечення максимальної швидкості, прозорості, високого рівня безпеки та надійності проведення міжбанківських переказів коштів у національній валюті через цю систему.

Список літератури:

1. Конституція України (із змінами і доп.). – К.: Атіка, 2014. – 64 с.
2. Господарський кодекс (із змінами і доп.). – К.: Атіка, 2014. – 224 с.
3. Закон України «О Национальном банке Украины» № 679 – XIV от 16.06.99 г. // Голос України. – 1999. – № 112.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, № 5–6, ст. 30.
5. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р., № 2346ІІІ.
6. Інструкція «Про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті», затверджена Постановою Правління Національного банку України № 320 від 16 серпня 2006 р. // www.bank.gov.ua
7. Афонина С.В. Электронные деньги: Учебн. пособие. – СПб.: Питер, 2008. – 120 с.
8. Балабанов И. Т. Электронная коммерция. – СПб.: Питер, 2007. – 336 с.
9. Береза А. М., Козак І. А., Гужва В. М. та ін. Електронна комерція. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2007. – 324 с.
10. Бюлетень НБУ // Система електронних платежів Національного банку України станом на 01 квітня 2014 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53861
11. Генкин А. С. Юридический статус электронных денег и электронных платежных систем // Бизнес и банки. – 2013. – № 15. – С. 3–5.
12. Геронин Н. Новые принципы для инфраструктур финансового рынка // Платежные системы и расчеты. – 2012. – № 34. – С. 64–67.
13. Глушенков А. Электронные платежи и чем они отличаются от электронных денег // http://skyfamily.ru/idea/3/120_1.htm
14. Махасва О. Оверсайт як функція центрального банку та концепція його введення в Україні // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 18–22.
15. Перспективи розвитку платіжної системи в Україні // <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6966/1/rabushenko.pdf9>
16. Внутрішньодержавні і транскордонні перекази за підсумками 2011 року // Вісник НБУ. – квітень, 2012. – С. 38–39 // http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnbn/2012_4/2012_04_23.pdf
17. Платіжні системи: Навчальний посіб. для студентів вищих закладів освіти / В. А. Ющенко, А. С. Савченко, С. Л. Цокол, І. М. Новак, В. П. Страхарчук. – К.: Либідь, 2006. – 416 с.

Волохата В.Е., Чубенко А.А.

Харьковский институт банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины

ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМ УКРАИНЫ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ИХ РАЗВИТИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены особенности функционирования платежных систем Украины на современном этапе их развития. Разработан и предложен ряд мероприятий по расширению безналичных форм расчетов и обеспечения дальнейшего развития систем электронных платежей.

Ключевые слова: платежные системы Украины, Национальная система массовых электронных платежей, Система электронных платежей.

Volohata V.E., Chubenko A.A.

Kharkov Institute of Banking University of Banking of the National Bank of Ukraine

FUNCTIONING OF PAYMENT SYSTEMS UKRAINE AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT

Summary

The features of functioning of payment systems of Ukraine at the current stage of their development are considered in the article. Developed and proposed measures for expansion of cashless forms of payments and ensure further development of electronic payment systems.

Keywords: payment of Ukraine, the National System of Mass Electronic Payments, EFT.

УДК 338

КОРУПЦІЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Гольдфарб А.Г., Пунтус Н.І.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

На сьогоднішній день Україна зіткнулася з багатьма економічними, соціальними та політичними проблемами. Вирішення цих проблем потребує рішучих реформ. Але жодна реформа не буде працювати доти, доки в Україні не буде винищено корупцію. У статті розглянуто негативний вплив корупції на економічну, соціальну та демографічну ситуацію в Україні, а також запропоновано шляхи її подолання.

Ключові слова: корупція, підприємство, монополізація бізнесу, судова система, система освіти, медичне забезпечення.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні спостерігається економічна та політична криза. Ця криза спричинена багатьма чинниками. Зараз є нагальна необхідність реформування політичного та економічного укладу в Україні. Але треба розуміти, що основою реформування є зміни у ментальності людей, у їхньому розумінні успішної та розвиненої країни.

Основою розвиненої економіки та ефективного соціального забезпечення є бізнес. Основою будь-якого бізнесу є кваліфіковані кадри, які можуть виконувати необхідні для бізнесу функції. Робота людей буде ефективною та корисною для бізнесу, коли люди будуть мати відповідний рівень освіти, знань та вмінь, а також належний рівень здоров'я та будуть задоволені умовами праці та рівнем життя.

Чому ж на сьогоднішній день Україна не може забезпечити таких умов? Одним із основних чинників, що заважає українській економіці нормально розвиватися є корупція. Корупцією в Україні сьогодні пронизані майже всі сфери діяльності людини. І це призвело до катастрофічних наслідків. Тому розгляд такого поняття як корупція, наслідків, до яких призводить це явище, та шляхів її подолання є нагальною необхідністю для України, яка прагне стати членом Європейської Співдружності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття корупції вивчається багатьма економістами, політологами, юристами та соціологами [1, 2]. Всі вони згодні з тим, що корупція призводить до негативних наслідків у економічній та соціальній сфері у будь-якій державі. Також майже всі автори згодні з тим, що корупція присутня у будь-якій державі та повністю позбавитися цього явища на сьогодні є неможливим. Однак, автори підкреслюють, що масштаби корупції у кожній країні є різними. Найбільша корупція спостерігається в авторитарних

державах. В демократичних державах цей рівень є значно нижчим. Щорічно міжнародна компанія Transparency International розраховує рейтинг сприйняття корупції аналітиками та підприємцями за десятибальною шкалою для 175 країн світу. Рейтинг України та деяких інших країн за рівнем корупції за 2013 рік наведено у таблиці 1 (1 відповідає найменшому рівню корупції, 175 – найвищому) [3].

Як видно з таблиці, Україна є найбільш корумпованою країною Європи та однією з найбільш корумпованих країн світу.

Таблиця 1

Рівень корупції різних країн світу

Країна	Ранг
Данія	1
Нова Зеландія	1
Швеція	3
Фінляндія	3
Норвегія	5
Сінгапур	5
Швейцарія	7
Нідерланди	8
Австралія	9
Канада	9
...	...
Білорусь	123
Росія	127
Казахстан	140
Україна	144
Киргизстан	150
Сомалі	175